

Hoornse bloemenweelde

Stilleven van Pieter Gallis keert terug naar plaats van ontstaan

Een groot deel van de vele kunstenaars die in de 17de-eeuwse Republiek werkzaam waren, is tegenwoordig nauwelijks of niet meer bekend. Dat geldt ook voor de Hoornse meester Pieter Gallis. Toch werd hij in de vroege 18de eeuw belangrijk genoeg gevonden om te worden opgenomen in Arnold Houbrakens kunstenaarsoverzicht *De groote schouburgh*. In februari 2014 kocht het Westfries Museum een festoen met bloemen en fruit van zijn hand. Een welkome aanvulling voor de collectie, waarin zich nog geen enkel stilleven uit de 17de eeuw bevond en Gallis alleen vertegenwoordigd was met een postuum portret.

Het werk van Pieter Gallis, die het schildersvak uit liefhebberij beoefende, is vrij zeldzaam. Thans wordt op stilistische gronden een dertigtal werken aan hem toegeschreven. Er zijn slechts twee gesigneerde en gedateerde schilderijen van hem bekend, die zich beide in de collectie van het Rijksmuseum bevinden: een stilleven met een krab en een

porseleinen kom uit 1667 en een stilleven met vruchten op een tafel uit 1673.

Het recent aangekochte paneeltje met een festoen, het derde gesigneerde werk dat we van hem kennen, is ongedateerd. Het is een kleurrijk arrangement van kruisbessen, aardbeien en uiteenlopende soorten bloemen, waartussen ook enkele kleine dieren zijn te ontdekken, zoals een spinnetje links dat zich

Festoen met bloemen en fruit

Pieter Gallis (Enkhuizen/Purmerend 1633-1697 Hoorn)
ca. 1685. Olieverf op paneel 35,5 x 43,8 cm
Bijdrage: € 18.600 uit het BankGiro Loterij Aankoopfonds
WESTFRIES MUSEUM, HOORN

Het stilleven van Pieter Gallis is aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt en haar BankGiro Loterij Aankoopfonds, de Stichting Kerkmeijer-de Regt en de Stichting Vrienden van het Westfries Museum.

aan een draad naar beneden laat zakken. Dit festoen is veel meer dan Gallis' vroege werk schatplichtig aan Jan Davidsz de Heem (1606-1683/84) en daarom vermoedelijk in de jaren tachtig van de 17de eeuw ontstaan, de tijd waarin Gallis vanuit Enkhuizen naar Hoorn verhuisde om beheerder te worden van de Bank van Lening.

In zijn nieuwe woonplaats kwam Gallis in aanraking met het werk van De Heem en de Hoornse stillevenschilder Jacobus Rotius (1644-1681/82), een navolger van De Heem. Beide meesters waren vertegenwoordigd in de collectie van de Hoornse burgemeester mr. Nicolaes van Suchtelen. Van Suchtelen bezat behalve vier stillevens van Rotius ook verschillende werken van stillevenschilders van nationale betekenis, zoals Elias van den Broeck, Jacob van Walscapelle en Willem van Aelst. Van De Heem bezat hij 'een Festoen met Fruyten en Bloemen' ter waarde van 500 gulden, een kapitaal stuk dat voor Gallis een onuitputtelijke bron van motieven moet zijn geweest.

In Hoorn lijkt er tussen enerzijds de 'liefhebbers' van de schilderkunst en anderzijds de professionele schilders ongeacht rang of stand een vriendschappelijke omgang te zijn geweest. Zo is bekend dat Van Suchtelen in 1697

EEN 'BYZONDER VRIENTHOUWENDE' KUNSTENAAR

'Na hem [Frederik de Moucheron] komt de brave Landschapschilder, en die uit enkele zugt zonder toeleg op winst de Konst oeffende, PIETER GALLIS, geboren in 't jaar 1633 ten Toneel. Deze eenige jaren tot Enkhuizen gewoont hebbende, trok 1682 met ter woon naar Hoorn daar hy 't bestier van de Bank van Leening had, dog egter onder dien dagelykzen omslag zyn buiten uren naarstig aan de Konst besteede, waar door hy zodanig daar in vorderde, dat hy Landschappen, Bloemen, Fruit, en ander stilleven geestig [geestrijk] wist te schilderen. Hy was een bemint Man, byzonder vrienthouwende, inzonderheid met Konstschilders en Konstminnaars, en is overleden in 't jaar 1697'.

Arnold Houbraken, *De groote schouburgh*, dl. II, Amsterdam 1719, p. 328

Postuum portret van Pieter Gallis op 36-jarige leeftijd
Nicolaes Verkolje
ca. 1720. Olieverf op paneel, 26 x 33 cm
WESTFRIES MUSEUM, HOORN

voogd was over de kinderen van Gallis en zelf ook bloemstillevens schilderde in de stijl van Rotius. Hij gaf Rotius ook opdracht een pendant te schilderen voor het stilleven van De Heem en stelde zijn verzameling ongetwijfeld open voor iedereen die dit kostbare werk van nabij wilde bestuderen. Gallis had formeel geen opleiding tot kunstenaar genoten, maar werd door de aquarelschilder Johannes Bronckhorst, die Arnold Houbraken informeerde over de in Hoorn werkzame schilders, daarom niet minder gewaardeerd.

GALLIS ALS LEERMEESTER?

Uit onderzoek naar het leven en werk van Gallis kwam verrassend naar voren dat de circa 27-jarige Pieter Gallis mogelijk een tot dusver onvermoede rol als leermeester kan hebben gespeeld in het leven van de jonge Van Walscapelle. Van Walscapelle was in 1644 geboren in Dordrecht. Hij liet zich

op 15 mei 1673 inschrijven als poorter van Amsterdam, waar hij tot aan zijn dood werkzaam zou blijven als stillevenschilder en beheerder van het Amsterdamse lakenbereidersgilde. Hij trouwde in 1674 met een meisje uit Enkhuizen. Uit een Enkhuizer notariële akte, gepasseerd op 9 mei 1661, blijkt dat hij voor aanvang van zijn schildersopleiding al contacten met Gallis onderhield. De mogelijke vriendschappelijke band tussen beide mannen laat zich ook aflezen uit de vermelding van een stilleven van Van Walscapelle in de collectie van Gallis' dochter Johanna. Het werk van Van Walscapelle wordt thans hogelijk gewaardeerd en de kunstenaar geldt als een van de laatste belangrijke stillevenschilders van de 17de eeuw. Het is niet meer na te gaan in hoeverre hij door Gallis is aangezet tot zijn kunstenaars-carrière, maar het is duidelijk dat over zogeheten amateurschilders niet bij

voorbaat geringschattend moet worden gedacht.

Met de verwerving van het paneeltje is een belangrijk hiaat in de collectie van het Westfries Museum goedgegemaakt, want tot dusver bezat het museum geen enkel 17de-eeuws stilleven. Het schilderij van Gallis vormt bovendien een welkome aanvulling op de collectie familieportretten die het Westfries Museum in 1982 gelegateerd kreeg van de familie Pont, waaronder zich ook een postuum portret van Pieter Gallis door Nicolaes Verkolje bevond. Het hoeft geen betoog dat de aankoop perfect past in het collectiebeleid van het museum, dat ernaar streeft de rijke geschiedenis van Hoorn en de betekenis van de stad tijdens de Gouden Eeuw zo goed mogelijk voor het voetlicht te brengen ♦

John R. Brozius
Freelance kunsthistoricus